
"Maltechnik-Restauro" 84 (1978)

Ochrona Zabytków 33/1 (128), 90-92

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MALTECHNIK-RESTAURO, Internationale Zeitschrift für Farb- und Maltechniken, Restaurierung und Museumsfragen. Mitteilungsorgan der IADA. Wyd.: Verlag Georg D. W. Callwey, München. Kwartalnik.

Rocznik 84 (1978)

Zeszyt 1, stron 72, ilustracje

Reportaż

M. Koller, *Gotischer Skulpturenfund (Znalezisko rzeźb gotyckich)*, s. 2. Wiadomość o odnalezieniu cmentarzyska kamiennych rzeźb piętnastowiecznych na terenie ruin zamku w Budzie, Budapeszt.

M. Koller, *Altarrestaurierung (Konservacja ołtarza)*, s. 2. Informacja o przebiegu konserwacji podwójnego ołtarza, dzieła Th. Schwanthalera z kościoła w St. Wolfgang nad Abersee (Austria) zawierającego m.in. 78 rzeźb drewnianych polichromowanych,

M. Koller, *Kolloquium zum Studium der Unterzeichnung in der Malerei (Drugie kolokwium w sprawie studium podryśowania w malarstwie)*, ss. 2—3. Omówienie tematyki międzynarodowego kolokwium, zorganizowanego we wrześniu 1977 r. przez Laboratorium Badań Dzieł Sztuki Metodami Naukowymi Uniwersytetu w Louvain.

IADA. Wiadomości i literatura, ss. 4—8.

M. Stürmer, *Furniere und Farben der Ebenisten im 18. Jahrhundert (Forniry i farby ebenistów w XVIII w.)*, ss. 9—27, 7 il., str. w jęz. angielskim. Obszernie naświetlono historię i tło ekonomiczne rozwoju technik ebenistycznych w meblarstwie północnoeuropejskim od ostatniej ćwierci XVII poprzez XVIII w. Informacje techniczne, dotyczące markieterii, mozaiki i inkrustacji zaczerpnięto z literatury źródłowej, przede wszystkim z dzieła J. A. Roubo, *L'art du menuisier*, Paris 1769—1774. W zakończeniu zestawiono rodzaje barwnego drewna oraz podano różne typy bejc. Literatura.

H. W. Pape, *Ein grosser Rollschreibtisch von David Roentgen im Germanischen Nationalmuseum (Duży sekretarzyk Dawida Roentgena w Germańskim Muzeum Narodowym)*, ss. 28—44, 49 il., str. w jęz. angielskim. Szczegółowy opis budowy sekretarzyka i jego stanu zachowania, uzupełniony precyzyjną dokumentacją rysunkową i fotograficzną. Omówiono sposób użycia poszczególnych materiałów (dąb, mahoń, orzech, brzoza, sosna, róg, kość słoniowa, żelazo, skóra, mosiądz), typy okuć, mechanizmy i konstrukcję ogólną. Ponadto podano krótko historię obiektu oraz dokonano analizy formalnej i porównania z podobnym sekretarzykiem z C. David Collection w Kopenhadze.

E. Werwein, *Ein Toiletentisch von David Roentgen (Toaletka Dawida Roentgena)*, ss. 45—55, 36 il., str. w jęz. angielskim. Przedstawiono kolejno: opis ogólny stolika, stan zachowania, materiały (dąb, mahoń, róg, żelazo, mosiądz, lustro, płótno), okucia, mechanizmy i konstrukcję całości oraz wskazano na obiekty porównawcze. Opis uzupełnia szczegółowa dokumentacja rysunkowa i fotograficzna. Literatura.

Th. Brachert, *Historische Klarlacke und Möbelpolituren. Teil I (Historyczne lakiery i politure do mebli. Część I)*, ss. 56—65, str. w jęz. angielskim. Pierwszy z serii artykułów, opartych na studium źródeł pisanych, omawia środki szlifierskie i polerskie, techniki polerowania oraz receptury lakierów spirytusowych. Literatura.

Stellungnahme (Zajęcie stanowiska), s. 65. Uwagi H. Webera do artykułów E. Worchy i D. Klemma i in. z z. 4, 1977.

Literatura fachowa

(F. Preusser, rec.), D. Grosser, *Die Hölzer Mitteleuropas, ein mikrographischer Lehratlas (Drewna Europy Środkowej, szkolny atlas fotomikrograficzny)*, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York 1977, ss. 65—66.

(K. Jäckel, rec.), A. Haemmerle, *Buntpapier — Herkommen, Geschichte, Techniken, Beziehungen zur Kunst (Papier barwny — pochodzenie, historia, techniki, zastosowania w sztuce)*, Callwey-Verlag, München, wyd. 2 przerobione i rozszerzone, 1977, s. 66.

Zeszyt 2, stron 66, ilustracje

Reportaż

Gabäuderestaurierung (Konservacja architektury), s. 74. Wiadomości dotyczą biblioteki klasztornej w Metten (Dolna Bawaria) i baro-

kowego opactwa benedyktyńskiego w Melk (Dolna Austria). *Freskorestaurierung (Konservacja malowideł ściennych)*, s. 74. Informacje dotyczą malowideł G. Appianiego w bazylice Czternastu Świętych w Franken (RFN) oraz tzw. fryzu Beethovena, dzieła G. Klimta z 1902 r. w pawilonie secesji w Wiedniu.

Restaurierung von Holzmalereien (Konservacja polichromii na drewnie), s. 75. Wzmianka o wykonanej przez polskich fachowców konserwacji 118 m² polichromii w tzw. Haasenhof w Lubece.

Glasrestaurierung (Konservacja witraży), s. 75. Wiadomość dotycząca witraży z początku XV w. z kościoła St. Maria zur Wiese w Soest.

Ausstellungen (Wystawy), s. 75. Wiadomość o wystawie „Malowidło w świetle nauk przyrodniczych” przygotowanej przez Herzog Anton Ulrich-Museum w Brunzwiku oraz o ekspozycji w paryskim Palais de la Decouverte, poświęconej konserwacji witraży.

IADA. Wiadomości i literatura, ss. 76—80.

M. Koller, *Hauptwerke spätgotischer Skulptur und ihre aktuelle Restaurierung als Anlass wissenschaftlicher Kolloquien (Główne dzieła rzeźby późnogotyckiej i ich konserwacja jako okazja do kolokwium naukowych)*, ss. 81—95, 4 il., 2 tab., str. w jęz. angielskim. Na przykładach ośmiu wybitnych dzieł rzeźbiarskich, głównie ołtarzy, których niedawne konserwacje były tematem spotkań fachowców z różnych zainteresowanych dziedzin, rozważa autor celowość tego rodzaju dyskusji i wartości osiągniętych w ich toku wniosków. Analizując tematykę poruszaną podczas tych kolokwium wysoko ocenia ich rangę merytoryczną i wkład do optymalizacji kryteriów konserwatorskich. Interdyscyplinarne rozwiązanie problemów konserwatorskich przy współudziale historyków sztuki, konserwatorów, technologów i specjalistów pokrewnych dziedzin stanowi idealną formułę działalności na rzecz ochrony zabytków. Praktykę organizowania takich kolokwium należy więc utrzymać i rozszerzać. Literatura.

K. Jäckel, *Die Restaurierung des Bamberger Psalters (Konservacja Psalterza Bamberskiego)*, ss. 96—98, 3 il. Główny problem stanowiła konserwacja okładek trzynastowiecznego rękopisu, na których znajdują się malowane na pergaminie miniatury, pokryte cienkimi, przezroczystymi płytkami rogowymi, przymocowanymi do desek okładki obramieniami z blachy srebrnej. Szczegółowo opisano pracochłonne przygotowanie nowych płytek rogowych, koniecznych dla uzupełnienia ubytków w oryginale.

E. Hittmair, *Restaurierung eines japanischen Paravents (Konservacja parawanu japońskiego)*, ss. 99—102, 1 il. Podczas konserwacji sześcioczęściowego parawanu (papier podklejany jedwabiem i napięty na ramy drewniane) wzmocniono przyczepność złoczeń i kredowego gruntu do podłoża (Planatol BB i bliżej nieokreślona emulsja), usunięto retusze rozcieńczoną wodą amoniakalną, uzupełniono ubytki zaprawy i złoczeń oraz wykonano akwarelowe punktowania z rekonstrukcją laserunków na nowych złoczeniach.

F. Hellwig, *Die röntgenographische Untersuchung von Musikinstrumenten (Badania rentgenograficzne instrumentów muzycznych)*, ss. 103—115, 17 il., str. w jęz. angielskim. Przedstawienie techniki wykonania zdjęć rentgenowskich rozmaitych typów instrumentów muzycznych. Celem takich badań jest rozpoznanie i pomiary elementów wewnętrznej struktury instrumentów, określenie typu połączeń drewnianych i metalowych, układu słojów rocznych, stopnia uszkodzenia drewna przez larwy owadów itp. Literatura.

P. Germann, *Die Rahmen der Jahreszeitenreliefs von Soldani im Bayerischen Nationalmuseum München (Ramy reliefów pór roku Soldaniego w Bawarskim Muzeum Narodowym w Monachium)*, ss. 116—119, 6 il., str. w jęz. angielskim. Badania przeprowadzone przy okazji konserwacji pozwoliły przedstawić skomplikowaną konstrukcję i profile oryginalnych ram, wykonanych z drewna kasztanowego fornirowanego hebanem, w które oprawione są brązowe reliefy florenckiego rzeźbiarza, pochodzące z lat 1708 i 1711. Literatura.

Th. Brachert, *Historische Klarlacke und Möbelpolituren. Teil II (Historyczne lakiery i politure do mebli. Część II)*, ss. 120—125, str. w jęz. angielskim. Ciąg dalszy z z. 1. Omówienie szesnastoosiemnastowiecznych receptur lakierów oraz werniksów malarskich, sporządzanych przy użyciu olejków lotnych (terpentynowego, spikowego, naftopochodnych). Literatura.

Stellungnahme (Zajęcie stanowiska), s. 125. Odpowiedź E. Worchy na uwagi w sprawie jego artykułu z z. 4, 1977, przedstawione przez H. Webera w z. 1, 1978.

Sprawozdanie
Fachtagung SKR 1977 (Sesja Szwajcarskiego Związku Konserwatorów, 1977), ss. 126, 128.

Literatura fachowa
(M. Koller, rec.), F. Mairinger, *Die Untersuchung von Kunstwerken mit sichtbaren und unsichtbaren Strahlen (Badania dzieł sztuki za pomocą promieni widzialnych i niewidzialnych)*, Bildhefte der Gemäldegalerie der Akademie der bildenden Künste in Wien, Hf. 8/9, 1977, s. 128.
(B. Mühlerthaler, rec.), R. Wihr, *Restaurieren von Keramik und Glas (Konserwacja ceramiki i szkła)*, Callwey-Verlag, München 1977, s. 128.

Zeszyt 3, stron 74, ilustracje

Reportaż
H. Althöfer, *Restaurierungszentrum Düsseldorf (Centrum Konserwacji Düsseldorf)*, ss. 136—138, 1 il. Artykuł poświęcony zagadnieniom organizacyjnym i założeniom programowym nowo powstałego Centrum.

Notizen über Bernstein (Notatki o bursztynie), ss. 138—139. Uwagi dotyczą obecnej sytuacji surowcowej na rynku zachodnioniemieckim, sposobu odróżniania fałszerstw (m.in. UV) i niedoskonałych metod konserwacji starych wyrobów z bursztynu.

Ausgrabungen (Wykopaliska), s. 139. Wiadomość o odsłonięciu fragmentu murów średniowiecznego zamku Eisenberg w pobliżu Korbach w Hesji.

IADA. Wiadomości i literatura, ss. 141—144.

H. Maier, *Die Restaurierung der Amerika-Karte von Justus Danckers (Konserwacja mapy Ameryki Justusa Danckersa)*, ss. 145—149, 3 il. Szczegółowe omówienie przebiegu konserwacji siedemnastowiecznej mapy, bogato ilustrowanej i zdobionej (157 × 130 cm), wraz z opisem stanu zachowania i naświetleniem proweniencji warsztatu. Przeprowadzone zabiegi: usunięcie płótna podklejającego, oczyszczenie powierzchni, bielenie (15% H₂O₂) uzupełnienie ubytków papierem filtracyjnym i masą papierową, kaszerowanie papierem japońskim na metylocelulozę, drobne punktowanie akwarelowe i montaż pyłoszczelny za płytą plexi-glasową dla celów ekspozycyjnych.

R. Vuilleumier, *Historische Holzbeizen (Historyczne bejce do drewna)*, ss. 150—170, 4 il., str. w jęz. angielskim. Na podstawie przepisów z literatury źródłowej dokonano przeglądu sposobów bejcowania oraz dawnych recept na sporządzanie bejc czarnych, czerwonych, brązowych, żółtych, niebieskich i zielonych. Literatura.

S. Daxner — M. Koller, *Abformung und Kopie — Gafasste Holzskulpturen (Odwzorowanie i kopia — polichromowane rzeźby drewniane)*, ss. 171—177, 9 il., str. w jęz. angielskim. Na przykładzie gotyckiej płaskorzeźby drewnianej polichromowanej (85 × 95 × 10 cm) przedstawiono metodę sporządzania maksymalnie wiernej kopii oryginału przy zastosowaniu kauczuku silikonowego Wacker RTV-M 539 dla wykonania formy. Opis techniczny poprzedzają rozważania na temat kryteriów zastępowania oryginałów ich kopiami oraz uwagi do dyskusji nad znaczeniami pojęć „kopia” i „odwzorowanie” w sensie mechanicznej duplikacji, np. odlewu. Literatura.

U. Peter, *Zur Restaurierung des Rubensgemäldes „Erzherzog Albrecht von Österreich (W sprawie konserwacji malowidła Rubensa „Arcyksiążę Albrecht Austriacki”)*, ss. 178—181, 4 il., str. w jęz. angielskim. Przedstawiono dotychczasowe postępowanie konserwatorskie mające na celu neutralizację i usunięcie śladów kwasu siarkowego, którym obraz został obfany w sierpniu 1977 r. Uszkodzenia okazały się mniej groźne niż się spodziewano.

L. Longo, *Freilegung und Restaurierung der Decke des „Roten Zimmers” in der Ehrenburg zu Coburg (Odsłonięcie i konserwacja stropu „Czerwonego pokoju” na zamku w Coburgu)*, ss. 182—184, 4 il., str. w jęz. angielskim. Prace polegały na odsłonięciu malowidła spod dwu warstw późniejszych tynków oraz na oczyszczeniu sztukaterii i usunięciu wtórnych złoceń. Malowidła, wykonane metodą

secco, doczyszczano rozcieńczoną wodą amoniakalną i utrwalano 2% formaliną. Obecnie możliwa jest właściwa interpretacja ikonograficzna barokowej kompozycji stropu. Literatura.

Th. Brachert, *Historische Klarlacke und Möbelpolituren. Teil III (Historyczne lakiery i polityry do mebli. Część III)*, ss. 185—193, str. w jęz. angielskim. Ciąg dalszy z z. 1 i 2. Recepty werniksów olejno-żywicznych, pochodzące z XII—XVIII w. Literatura.

E. Steffny, *Kalksinterentfernung auf römischen Malereien mit den Feinststrahlgeräten Mikromat 100/600 (Usunięcie wykwitów wapiennych z malowideł rzymskich za pomocą aparatu do delikatnego piaskowania Mikromat 100/600)*, ss. 194—197, 9 il. Przedstawiona metoda ostrożnego piaskowania okazała się jedynym skutecznym sposobem usunięcia wapiennych nalotów z malowideł pochodzących z IV w., odkrytych pod katedrą w Trewirze. Literatura.

Sprawozdanie
G. Taubert, *Erstes internationales Colloquium im Rahmen des Forschungsprojektes zum Frühwerk Tilman Riemenschneiders, 9—11. 3. 78, Berlin, Staatl. Museen Preussischer Kulturbesitz (Pierwsze międzynarodowe kolokwium w sprawie projektu badań nad wczesną twórczością Tilmana Riemenschneidera)*, ss. 198, 200, 202, 2 il.

Zeszyt 4, stron 80, ilustracje

Reportaż
Wildwestrestaurierung (Konserwacja Dzikiego Zachodu), s. 210. Wiadomość o restauracji zabytkowej zabudowy miasta Berkerville w USA, słynnego z okresu „gorączki złota”, obecnie stanowiącego atrakcję turystyczną.

Gemälderestaurierung (Konserwacja malowideł), ss. 210—211. Informacje odnoszą się do następujących obiektów: Lucas van Leyden „Sąd Ostateczny”, Amsterdam; Hans Baldung Grien „Ukrzyżowanie”, Bazylea; Leonardo da Vinci „Ostatnia Wieczerza”, Mediolan, oraz cztery kwatery Oltarza Albrechta z 1438—1439, Wiedeń.

Skulpturenrestaurierung (Konserwacja rzeźb), s. 211. Wzmianka dotyczy barokowej ambony, dzieła P. Hagera, z kościoła pątniczego Weissenregen koło Kötzing (RFN).

M. Koller, *Museumsnachrichten (Wiadomości muzealne)*, ss. 211—212. Wiadomość o otwarciu nowego oddziału Państwowych Muzeów Wiedeńskich w Neuen Burg, obejmującego zbiory starożytnej sztuki egejskiej i małoazjatyckiej.

R. Vuilleumier, *Forschungsprojekt „Altes Handwerk” (Projekt badań „Starego rzemiosła”)*, s. 212. Wiadomość o podjęciu studiów nad rekonstrukcją technik ebenistycznych przez Katedrę Historii Średniowiecznej i Nowożytniej Uniwersytetu Erlangen-Nürnberg w kooperacji z działem konserwatorskim Germańskiego Muzeum Narodowego.

IADA. Wiadomości i literatura, ss. 213—216.

H. v. Sonnenburg, *Rembrandts „Segen Jakobs” („Błogosławieństwo Jakuba” Rembrandta)*, ss. 217—241, 22 il., str. w jęz. angielskim. Obfany kwasem siarkowym obraz musiał zostać poddany konserwacji, przy okazji której przeprowadzono badania techniki malarskiej. Omówiono uszkodzenia powstałe od kwasu i ogólny stan zachowania, przebieg konserwacji, badania płóciennego podobrazia, dwuwarstwowej zaprawy olejnej, pigmentów oraz przedstawiono obserwacje dotyczące sposobu malowania. Literatura.

A. K. Wheelock, *Zur Technik zweier Bilder, die Vermeer zugeschrieben sind (W sprawie techniki dwu obrazów przypisywanych Vermeerowi)*, ss. 242—257, 22 il., str. w jęz. angielskim. Dwa małego formatu obrazy na desce, „Dziewczyna w kapeluszu” i „Dziewczyna z fletem” z National Gallery of Art w Waszyngtonie, były przedmiotem wnikliwych studiów porównawczych, zarówno pod względem stylistycznym, jak też techniki malarskiej. W wyniku analizy formalno-kompozycyjnej i na podstawie charakterystycznych cech sposobu malowania pierwszy uznano za dzieło Vermeera, drugi określono jako siedemnastowieczne naśladownictwo tego artysty. Literatura.

H. Pantele, *Starke Schimmelschäden an Papier (Silne uszkodzenia pleśniowe papieru)*, ss. 258—260, 2 il. Opis konserwacji silnie uszkodzonego wskutek rozwoju pleśni osiemnastowiecznego atlasu ziół *Herbarium Blackwellianum*. Bielenie papieru przeprowadzono roztworami chlorku sodowego i nadmanganianu potasu.

Liczne duże ubytki uzupełniono papierem czerpanym, na którym skopiowano kserograficznie brakujące fragmenty miedziorytów z innego, zachowanego egzemplarza atlasu. Kaszerowano papierem japońskim na metylocelulozę. W zakończeniu kilka uwag o pędzłach japońskich, używanych w konserwacji papieru.

L. Ritterpusch, *Kartenrestaurierung in Archiven (Konserwacja map w archiwach)*, ss. 260—262. Krótkie zestawienie metod stosowanych przy oczyszczaniu, usuwaniu podklejeń, zabezpieczeniu załamań oraz powierzchni malowanych lub pokrytych atramentem, uzupełnianiu ubytków, wzmacnianiu i kaszerowaniu z uwagami o sposobach przechowywania papierowych map. Podano też typowy proces postępowania konserwatorskiego, stosowanego w Heskim Archiwum Państwowym w Marburgu.

Th. Brachert, *Möbellacke, Oberflächen von Möbel. Teil IV (Lakiery do mebli, powierzchnie mebli. Część IV)*, ss. 263—274, 1 il., str. w jęz. angielskim. Ciąg dalszy z z. 1—3. Siedemnasto- i osiemnastowieczne recepty lakierów i politur do mebli oraz sposoby politurowania. Obszerne fragmenty traktatu J. A. Roubo (1769—1774) i z podręcznika H. Stöckela (1799). Literatura.

Sprawozdania

D. v. Manteuffel-Szoega, *Jahrestagung 1978 des Deutschen Restauratoren Verbandes vom 26—28. 4 in Lübeck (Doroczna sesja Niemieckiego Związku Konserwatorów 26—28.4 w Lubece)*, ss. 274—276.

Th. Brachert, *Rubenstgung in Antwerpen (Sesja rubenowska w Antwerpii)*, s. 276.

Literatura fachowa

(T. B., rec.), G. Emile-Male, *Gemälde auf Leinwand und Holz. Ratschläge für Sammler und Restauratoren (Malowidła na płótnie i drewnie. Poradnik dla zbieraczy i konserwatorów)*, Rembrandt-Verlag, Berlin 1977, s. 278.

(R. Vuilleumier, rec.), E. Foltz, *Zur Herstellungstechnik der byzantinischen Silberschalen aus dem Schatzfund von Lambousa (W sprawie techniki wykonania mis srebrnych ze skarbu znalezionej w Lambousa)*, Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Jg. 22, 1975, s. 278.

(R. Vuilleumier, rec.), E. van de Wetering, *De jonge Rembrandt aan het werk. Materiaalgebruik en schildertechnik van Rembrandt in het begin van zijn Leidse periode*; K. Groen, *Schildertechnische aspecten van Rembrandt vroegste schilderijen. Microscopische observaties en de analyse van verfmonsters*; Oud Holland, Jg. 91, 1977, s. 278.

H. Ross, U. Arndt, *Aufgaben des Umweltschutzes im Bereich von Kunstgüter-Denkmalpflege (Zadania ochrony środowiska w zakresie ochrony dzieł sztuki)*, E. Schmidt-Verlag, Berlin-Bielefeld-München Reihe Berichte, 1977, Hf. 5, ss. 278, 281.

Omówienie książek

(R. Wihr, rec.), H. Borger, *Das Römisch-Germanische Museum Köln (Muzeum Rzymsko-Germańskie w Kolonii)*, Callwey-Verlag, München 1977, s. 281.

(M. Koller, rec.), P. i L. Mora, P. Philippot, *La Conservation des Peintures Murales (Konserwacja malowideł ściennych)*, ICCROM, Bologna 1977, ss. 281—282.

Oprac. Ziemowit Michalowski

ÖSTERREICHISCHE ZEITSCHRIFT FÜR KUNST UND DENKMALPFLEGE.

Wyd. Österreichisches Bundesdenkmalamt, Wiedeń, Kwartalnik.

Rocznik XXVII (1973)

Zeszyt 1/2, stron 96, ilustracje

Beiträge zur baugeschichtlichen Erforschung der Klosterkirche von Kremsmünster (Przyczynki do badań historyczno-architektonicznych kościoła klasztorowego w Kremsmünster):

N. Wibiral, *Denkmalpflege und Forschung (Problemy konserwatorskie i badawcze)*, ss. 1—7, 7 il. Prezentacja wyników ostatnich odkryć i nawiązujących do nich prac konserwatorskich, które umożliwiły uczynienie członowania otworów okiennych trzynastowiecz-

nej absydy głównej, lokalizację absyd bocznych i stwierdzenie dobrze zachowanej substancji średniowiecznej w dalszych partiach budynku.

E. Doberer, *Die gewölbte Klosterkirche des XIII Jahrhunderts (Sklepiony kościół klasztorny z XIII w.)*, ss. 8—24, 12 il., 5 rys. Na podstawie wyników szeroko zakrojonych i wnikliwych badań architektonicznych i archiwalnych autorka podejmuje próbę teoretycznej rekonstrukcji trzynastowiecznego kształtu kościoła, zatarętego późniejszymi przebudowami, zwłaszcza przekształceniem w duchu baroku dokonanym w końcu XVII w. przez C. Carloniego. Aneks do artykułu obejmuje krótkie sprawozdania dalszych pracowników.

H. Rokytka, *Ein Reisebericht von 1791 über die Kleinarchitekturen des Landschaftsparks von Schloss Schönhof in Böhmen (Sprawozdanie z podróży w roku 1791, dotyczące zabudów architektury ogrodowej parku krajobrazowego pałacu Krasny Dvur w Czechach)*, ss. 24—29, 2 il. Analiza opisu parku przy rezydencji hrabiego Czerzyna pióra F. Kleista, jako przyczynku do historii sztuki ogrodowej i historii kultury umysłowej przełomu oświecenia i romantyzmu.

M. Schwarz, *Die Baugeschichte des Festsaaes der Technischen Hochschule in Wien (Historia budowy sali parady Politechniki Wiedeńskiej)*, ss. 29—40, 1 il., 12 rys. Analiza przebiegu budowy i wyposażenia obiektu w latach 1814—1842 dostarcza ciekawych przyczynków do historii przemian ówczesnych gustów, koncepcji artystycznych oraz tendencji polityki kulturalnej i umożliwia wgląd w ówczesną organizację projektowania i inwestycji budowlanych.

M. Koller, *Der Albrechtsmeister und Conrad Laib — technologische Beiträge zur Tafelmalerei des „Realistischen Stiles“ in Österreich (Mistrz ołtarza Albrechta i Konrad Laib — Technologiczne przyczynki do historii malarstwa tablicowego „stylu realistycznego” w Austrii)*, ss. 41—55, 10 il., 11 rys. Ciąg dalszy zamieszczonego wcześniej artykułu, w którym autor na tle porównawczym analizuje szczegóły warsztatowe — m.in. sposoby wyznaczania ogólnych rysów kompozycji obrazu i granic złotych teł, sposoby złocenia itd.

Mittelalterliche Glasmalerei. Erforschung — Restaurierung (Średniowieczne witrażownictwo. Badania — restauracja):

E. Frodl-Kraft, *Untersuchungen und praktische Erfahrungen in der Konservierung mittelalterlicher Glasgemälde 1963—1972 (Badania i praktyczne doświadczenia w zakresie konserwacji średniowiecznych witraży w latach 1963—1972)*, ss. 55—65, 12 il. Jest to referat wygłoszony na VIII kolokwium Corpus Vitrearum Medii Aevi w 1972 r., w którym podsumowano problematykę badawczą dotyczącą procesów destrukcji szkła i opracowań malarskich oraz problematykę konserwatorską w zakresie oczyszczania, zabezpieczania powierzchni itd.

E. Bacher, *Aussenschutzverglasung (Zewnętrzne oszklenie zabezpieczające)*, ss. 66—68, 2 il., 1 rys. Autor powraca raz jeszcze do szeroko już dyskutowanego problemu zabezpieczenia witraży przez zastosowanie dodatkowego, zewnętrznego oszklenia i podsumowuje dotychczasowe doświadczenia w tej sprawie.

E. Bacher, *Die Chorverglasung der grazer Leechkirche und ihre Restaurierung (Oszklenie prezbiterium Leechkirche w Grazu i jego restauracja)*, ss. 69—74, 9 il. Autor przedstawia problematykę ikonograficzną i stylistyczną witraży z początku XIV w., stanowiących zespół skomponowany z resztek pierwotnie większej, złożonej z kilku cykli tematycznych całości. Aneks do artykułu charakteryzuje krótko stan zachowania witraży (uszkodzenia mechaniczne i wyniki z wpływów klimatycznych i skutków dotychczasowych konserwacji) i zakres proponowanych działań konserwatorskich (klejenie i wzmacnianie szkła, stabilizacja warstwy malarskiej, wprowadzenie zewnętrznego oszklenia).

E. Bacher, *Das VIII. Colloquium des Corpus Vitrearum Medii Aevi in York und Canterbury, 24. September — 1. Oktober 1972 (VIII kolokwium Corpus Vitrearum Medii Aevi w York i Canterbury, 25 września — 1 października 1972)*, ss. 76—77. Sprawozdanie z przebiegu kolokwium, na którym rozpatrywano zarówno podstawowe sprawy teoretyczne, jak też szczegółowe problemy techniczne ochrony i konserwacji zabytkowych witraży i analizowano dotychczasowy dorobek badawczy i wydawniczy związany z korpusem malarstwa witrażowego.

K. Kalinowski, *Galerie der Schlesischen Kunst der Neuzeit vom XVI. bis zum XVIII. Jahrhundert im Schlesischen Museum in Breslau (Wrocław) (Galeria nowożytniej sztuki śląskiej od XVI do XVIII w. w Muzeum Śląskim we Wrocławiu)*, ss. 77—81, 6 il. Po omó-